

แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับกำลังพลกองทัพบก เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)

สภาวะโลกไร้พรมแดน ซึ่งเกิดจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการสื่อสาร และสารสนเทศ ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของสังคมไทย มุ่งสนใจในเรื่องการแสวงหาความสุขและผลประโยชน์ของตนมากขึ้น ความตระหนักถึงสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆลดน้อยลง มีความเปราะบางและอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ขาดทักษะและดุลพินิจในการเลือก รับประทาน ใช้ วัฒนธรรมได้อย่างชาญฉลาดและรู้เท่าทัน ทำให้เกิดค่านิยมที่เน้นวัตถุนิยม ให้คุณค่ากับฐานะทางสังคมและความมั่งคั่ง มากกว่าความดีงามและการเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมและส่วนรวม ทำให้ประสบปัญหาวิกฤตทั้งทางด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรม เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม และสาธารณสุขสมบัติ เป็นต้น

ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้าใจถึงการผสมผสานและการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรม รวมทั้งเพิ่มทักษะหลากหลายและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงและภัยคุกคามที่มาพร้อมกับความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี จึงต้องเร่งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในทุกด้าน ที่สำคัญคือ ด้านการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การมีจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม

จิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เนื่องจากเป็นการตระหนักรู้การใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้จักบำรุงรักษาสาธารณสุขสมบัติ ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างสรรค์ความร่วมมือในการขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ได้

ประเทศไทยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง/ภัยคุกคามของประเทศ ภายใต้แนวโน้มกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกด้านอย่างรอบคอบ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จึงได้กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาที่จะพลิกโฉมประเทศไปสู่เป้าหมายอนาคตที่วางไว้เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน เป็นการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและมีความมั่งคั่งไปได้อย่างยั่งยืนในระยะยาวตามหลักธรรมาภิบาล เป็นหัวใจหลักของการปฏิรูปประเทศไทย โดยมีวิสัยทัศน์คือ “ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ” โดยการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่รอบคอบและครอบคลุม เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ยุทธศาสตร์สำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อความพร้อมในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มศักยภาพ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เป็นการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปี ข้างหน้า โดยมีเป้าหมายส่วนหนึ่ง คือ คนไทยในอนาคตมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ มีวินัย รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น เคารพกฎหมายและสิทธิของผู้อื่น

แนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปที่สำคัญ คือ การปฏิรูปในส่วนของการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมให้มีจิตสาธารณะควบคู่ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ โดยมีกรอบทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบไปด้วย ใจ กาย สติปัญญา และสภาพแวดล้อม ในที่นี้ ขอกล่าวถึงเป้าหมายของ ด้านใจ คือ การมีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรม รักษาความเป็นไทย ยอมรับความแตกต่าง และปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายของสังคม¹

ส่วนแผนที่จัดทำภายใต้กรอบของยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้สอดคล้องและบูรณาการกัน คือ

1. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)² เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ในด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมนั้น ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา สื่อ และภาคเอกชน ” โดยต้องวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่การพัฒนาคนให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของสถาบันสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

เป้าหมายที่สำคัญ คือ คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม มีความรักและภูมิใจในความเป็นไทย มีความพอเพียง มีความสุขและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

2. แผนปฏิรูปประเทศ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 เม.ย. 2561)³ เป็นแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการในแต่ละยุทธศาสตร์ให้มีความชัดเจนมากขึ้น

ในด้านสังคมนั้น มีเป้าหมายคือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่การมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง โดยสามารถบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง ประเด็นการปฏิรูป คือ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การรับรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม โดยสนับสนุนให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และการขับเคลื่อนสร้างสังคมที่ดีด้วยจิตสาธารณะได้ให้ความสำคัญกับ

1) การสร้างพลังจิตอาสา เพื่อสร้างจิตสำนึกส่วนรวมของประชาชนผ่านการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม

2) การสร้างพลังแผ่นดิน เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างเอกภาพแก่กลุ่มอาสาสมัคร รูปแบบต่างๆ

3) การสร้างพลังสร้างสรรค์ ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของคนทุกวัย ผ่านการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ

4) การสร้างพลังคุ้มกัน เพื่อเกิดการใช้ออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ ในการปลูกฝังทัศนคติที่ดี ปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)⁴ เป็นแผนสำหรับถ่ายทอดยุทธศาสตร์ชาติสู่กรอบและแนวทางในการพัฒนาประเทศในแต่ละช่วง

ระยะเวลา 5 ปี ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ ซึ่งแผนดังกล่าว ล้วนแต่มีการดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน บูรณาการกัน และเป็นเอกภาพภายใต้การมองภาพอนาคตของประเทศที่เป็นภาพเดียวกัน นำไปสู่การได้รับการยอมรับร่วมกันในสังคมไทย ที่จะส่งผลให้เกิดการผนึกกำลังและ ระดมทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปรับเปลี่ยนให้คนไทยมีจิตสาธารณะตาม เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ

ในส่วนของกองทัพบกนั้น สำหรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์กองทัพบก (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเป็นการแปลงยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคง ไปสู่การปฏิบัติให้มี ผลอย่างเป็นรูปธรรมนั้น เพื่อให้ประสานสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาล กองทัพบกได้กำหนดนโยบายด้านการเตรียมกำลังของกองทัพให้ดำเนินการ ตามยุทธศาสตร์กองทัพบก ซึ่งจะปรับโครงสร้างของกองทัพให้มีความพร้อมรบ ความต่อเนื่องในการรบและความทันสมัย ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นวิธีการในการบรรลุวิสัยทัศน์ ปี 2580 ที่กำหนดไว้ว่า “ เป็นกองทัพที่มีศักยภาพ ทันสมัย เป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน และเป็นหนึ่งในกองทัพชั้นนำของภูมิภาค ”

การเป็นกองทัพชั้นนำในภูมิภาค ที่มีขีดความสามารถที่พร้อมตอบสนองต่อภารกิจทางทหาร และภารกิจอื่นๆ ได้ทุกรูปแบบนั้น จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของกองทัพในทุกมิติ ให้มี ความทันสมัย โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ อาทิ การปรับปรุงโครงสร้างกองทัพที่เน้น ความทันสมัย ทั้งในแง่ของความพร้อมแล้ว ว่องไว อำนาจการรบการทำลายล้างสูง และ ความสามารถรอบตัว ตลอดจนการพัฒนาด้านกำลังพล ยุทธโศปกรณ์ การฝึกและศึกษา ทางทหาร และแผนปฏิบัติการให้มีขีดความสามารถทัดเทียมกับกองทัพของอารยะประเทศ ให้สมกับที่เป็นหน่วยงานหลักด้านความมั่นคงของรัฐบาล มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็น “ทหารอาชีพ” เป็นสิ่งที่กองทัพให้ความสำคัญยิ่ง นั่นก็คือการเตรียมความพร้อมบุคลากร การให้ความรู้ การฝึกอบรม การสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนตระหนักรู้ในหน้าที่ความรับผิดชอบ ของการมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยน ให้สามารถมุ่งสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ของกองทัพบก ⁵

“ ทหารอาชีพ ” (Professional Military)⁶ หมายความว่า ผู้ที่เป็นกำลังรบ มีหน้าที่เป็นกำลังรักษาความมั่นคง และบำรุงประเทศ และเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ เพื่อรับใช้ประเทศชาติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ระเบียบวินัย อดทนเป็นที่ตั้ง พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อประเทศชาติเพื่อแผ่นดิน ซึ่งมีมิติองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

1. ความมีสมรรถนะสูงและเชี่ยวชาญการทำงาน โดยมีความสามารถ ดังนี้ ติดตามองค์รวมของสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา/เชื่อมโยงกับบริบทในทุกมิติ วางแผนยุทธศาสตร์ร่วม สื่อสารสร้างความเข้าใจ และบูรณาการการปฏิบัติร่วมกับทุกภาคส่วน มีคุณธรรม มีวินัย ยึดมั่นในแบบธรรมเนียมและอุดมการณ์ทางทหารอย่างเคร่งครัด
2. การยอมรับของสังคม มีสถานะเป็นที่ประจักษ์ ได้รับการยอมรับ โดยการมีความสำคัญต่อส่วนรวม ซื่อตรงต่อหน้าที่ ตระหนักถึงภาพลักษณ์ของกองทัพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และปฏิบัติตามความคาดหวังของประชาชนเป็นสำคัญ
3. ความมุ่งมั่นและความรับผิดชอบสูง โดยสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหน่วยและเพื่อนร่วมรบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง

ตามนโยบายการปฏิบัติงานของกองทัพบกประจำปี 2562⁷ ในส่วนของเจตนาธรรมณ์และวิสัยทัศน์การปฏิบัติงานของผู้บัญชาการทหารบก กองทัพบกยังคงปฏิบัติภารกิจหลักในความรับผิดชอบต่อ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม ตลอดจนกฎหมายระดับรองที่เกี่ยวข้องในการเตรียมกำลังและการใช้กำลังเพื่อป้องกันประเทศจากภัยคุกคามทางทหาร และการสนับสนุนรัฐบาลในการเผชิญกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงในรูปแบบอื่นๆ โดยทหารจะต้องเป็นที่เชื่อมั่น ศรัทธา และเป็นที่พึ่งของประชาชน ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนมีจิตสำนึกในการร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมในการปฏิรูปประเทศ ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ในส่วนนโยบายทั่วไปและนโยบายเฉพาะด้านกิจการพลเรือนนั้น กองทัพบกสนับสนุนงานตามโครงการจิตอาสาพระราชทาน ตามแนวพระราชดำริ “ เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ ” ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ทรงมีพระราโชบายที่ต้องการให้ประชาชนชาวไทยทุกภาคส่วนและทุกหมู่เหล่า ได้มีจิตสำนึกที่จะทำ

คุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติและบ้านเมือง โดยบูรณาการกับหน่วยงานจิตอาสา ทุกภาคส่วน เข้าพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยเหลือประชาชนเพื่อ บรรเทาความเดือดร้อนจากภัยพิบัติ รักษาภาพลักษณ์ที่ดีของทหารด้วยการประพฤติตน ให้อยู่ในระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และความมั่นคงของชาติเป็นที่ตั้ง

และตามแผนพัฒนาองทัพบกปี 2560 - 2564⁸ ด้านความพร้อมรบในส่วนของกำลังพลนั้น ให้ดำเนินการเพื่อให้กำลังพลทุกนายซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของกองทัพบก เป็นทหารอาชีพ ส่วนหนึ่งคือ การส่งเสริมและสนับสนุนกำลังพลทุกระดับให้เข้ารับการศึกษา เพื่อยกระดับศักยภาพและคุณวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้นตามแนวทางรับราชการ เพื่อให้ สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือ การปลูกฝัง อุดมการณ์ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความสามัคคี และการเสียสละเพื่อส่วนรวม กล่าวได้ว่า กองทัพบกเป็นกลไกด้านความมั่นคงของรัฐที่สำคัญ และมีศักยภาพในอันที่จะ พิทักษ์ รักษาเอกราช และความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประชาชน และ ผลประโยชน์ของชาติ รวมทั้งการพัฒนาประเทศ ให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และเป็นกองทัพ ที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับ เชื่อมั่น ศรัทธา เป็นที่พึ่งของประชาชนได้เสมอ รวมทั้งการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนมีจิตสาธารณะในการร่วมมือเป็นส่วนหนึ่ง ในการเตรียมความพร้อมในการปฏิรูปประเทศ หากทหารสามารถปฏิบัติตนให้มี จิตสาธารณะอย่างเป็นวิสัยแล้ว จะทำให้สามารถเป็นแบบอย่าง เป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน และถ่ายทอดความประพฤตินั้นให้กับคนในสังคมต่อไปได้ หากแต่พบว่าในบางครั้งทหาร เป็นผู้กระทำผิดเสียเอง เช่น โปรดเกล้าฯ ถอดยศทหารเนื่องจากกระทำผิดวินัยร้ายแรง การทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนถึงแก่ชีวิต การทุจริตและคอร์รัปชัน การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติ การทะเลาะวิวาท การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธสงคราม เป็นต้น จากกรณี ตัวอย่างที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึง ผลประโยชน์ส่วนรวม ขาดจิตสาธารณะต่อครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศชาติ และโลก ในปัจจุบัน การฝึกอบรมกำลังพลกองทัพบกในเรื่องจิตสาธารณะ ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน แน่นนอน การให้ความรู้จะขึ้นอยู่กับวิทยากรหรือผู้ฝึกอบรมเท่านั้น และยังไม่มียานวิจัยใดที่ มุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสาธารณะกำลังพลกองทัพบก เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิรูป ประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ จากความเป็นมาและปัญหา จึงมีความจำเป็นและความสำคัญ

ของการมีแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นทั้ง ภาครัฐและภาคเอกชน ต้องปรับตัวและเตรียมความพร้อมในเรื่องของกำลังพลให้มี คุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในอนาคต เป็นประโยชน์ต่อกองทัพบกและ ประเทศชาติต่อไป

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ในประเทศไทยเริ่มมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะ ตั้งแต่ช่วงเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เช่น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)⁹ ให้ความสำคัญ ในการพัฒนาคน ซึ่งกลไกที่จะทำให้พัฒนาคนได้นั้น คือ ระบบการศึกษา มีการ กล่าวถึง จิตสาธารณะในด้านการศึกษา และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549)¹⁰ ได้กล่าวถึง การมีจิตสาธารณะไว้อย่างชัดเจนว่า เปนคุณลักษณะ ของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยกล่าวไว้ ในเรื่องของประชาสังคมและการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หมายถึง สำนักหรือความคิดที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคม หรือคนทั่วไป¹¹

จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวม ที่เป็น ประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ¹²

จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตที่ดี มีความรักและความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและ สังคม มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่ประพฤติตนเสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคมและประเทศ การคิดสร้างสรรค์และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม¹³

ความสำคัญของจิตสาธารณะ

การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งมี บทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ถ้าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะ จะมีผลทำให้

- ต่อบุคคล สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น, ระดับครอบครัว ทำให้ความสามัคคี

ในครอบครัวลดน้อยลง, ระดับองค์กร ประสิทธิภาพและคุณภาพงานลดลง องค์กรไม่ก้าวหน้า, ระดับชุมชน ทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็ง เกิดอาชญากรรมในชุมชน ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาชุมชน, ระดับประเทศชาติ เกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศ ขาดพลังของคนในสังคมในการร่วมมือกันพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ และระดับโลก เกิดการครอบงำการค้าระหว่างประเทศ เห็นแก่ประโยชน์ของพวกเขา ¹⁴

นอกจากนั้น ในมุมมองจิตสาธารณะยังมีความสำคัญต่อสังคม โดยต้องให้ความสำคัญและตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง (เป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคม) เช่น ประพฤติตนให้เหมาะสม มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เป็นต้น
2. มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมต้องเดือดร้อน ได้รับความเสียหาย เช่น มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อบุคคลอื่น ต่อโรงเรียน และมีความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง เช่น ปฏิบัติตามกฎหมาย และให้ความร่วมมือต่อสังคม เป็นต้น ¹⁵

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

“ บุคคลจะสามารถเอาตัวรอดและประสบความสำเร็จทั้งในด้านการทำงาน และการดำเนินชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ทั้ง 5 ประการ ประกอบรวมอยู่ในตัวของคนๆ นั้น โดยจะช่วยจรรโลงให้สังคมโลกในอนาคตเป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น ”

ข้อความนี้คือข้อสรุปจากหนังสือ Five Mind to the Future ของ Howard Gardner นักวิชาการด้านการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ชี้ให้เห็นและเน้นความสำคัญของความฉลาดหรือทักษะ ซึ่ง Gardner ใช้แทนด้วยคำว่า จิต (Mind) ทั้ง 5 ประการ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) จิตแห่งวินัย (Disciplined Mind) หมายถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) หมายถึงการสังสม ต่อยอด และสร้างนวัตกรรมเรียนรู้
- 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) ที่เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ สร้างด้วยการหมั่นฝึกฝน

4) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) หมายถึง การเปิดใจพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น

5) จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) อันสรุปได้ว่า ความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา

Gardner ยังได้เน้นว่า จิตทั้ง 5 นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อมนุษย์ในโลกยุคใหม่ และจะต้องมีครบทั้ง 5 จิต จะขาดไปเสียมิได้ เพราะจะมีผลต่อการพัฒนาตัวบุคคลทั้งในแง่การทำงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีคนที่มีความคุณภาพ เตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเผชิญในอนาคต โดยจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กร สังคม และประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดหมาย และยืนหยัดอยู่ภายใต้การแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ¹⁶

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมต่างๆ ตั้งแต่ ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม สรุปได้ว่า จิตสาธารณะอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมที่มีส่วนเอื้อซึ่งกันและกัน และการที่จะเสริมสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะ จำเป็นจะต้องกระทำควบคู่กันทั้ง 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายนอก เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์และทางสังคม เป็นภาวะที่มีความลึกซึ้งซึ่งมีผลต่อจิตสำนึกด้านต่างๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้รับการอบรมกล่อมเกลามาจากการได้เรียนรู้และการรับข้อมูลต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น
2. ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณา ตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลادنองใจไปทางใดทางหนึ่ง ¹⁷

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. คิดในทางบวก คือ คิดในทางที่ดีต่อคนอื่น และยึดหลักคุณงามความดีในการดำเนินชีวิต
2. รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เคารพกฎหมาย รวมทั้งกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ
3. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน

4. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เช่น คนในสังคมต้องคิดถึงการเมือง ในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น
5. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในสังคมและชุมชน ด้วยตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ที่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการร่วมมือปฏิบัติ

แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะ

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเสริมสร้างจิตสาธารณะเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสา สุขสม¹⁸ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะเพื่อชุมชน พบว่า การพัฒนา ค่านิยมเรื่องจิตสาธารณะของมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญในปัจจุบัน ซึ่งกำลังเผชิญกับการใช้ชีวิต ภายใต้สังคมความเสี่ยงหลายรูปแบบ ดังนั้น การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิชาการในชั้นเรียน และประสบการณ์เชิงชุมชนที่อยู่โดยรอบ โดยเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่าง ภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคม จึงเป็นแบบอย่างการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งในยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ การมีจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่ต้องสร้างขึ้นภายในจิตใจของบุคคล โดยการให้ความรู้ การลงมือปฏิบัติ ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม และการดำเนินการร่วมกันทุกภาคส่วน คือ บทบาทของบุคคล สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน สอดคล้องกับการศึกษาบทบาทและอิทธิพลของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล และเชื่อว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่างกัน ตามแต่ว่าจะอยู่ในกลุ่มสังคมใด ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ FREUD¹⁹ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า สังคมมีอิทธิพลสำคัญในการสร้างและพัฒนาลักษณะทางจริยธรรม ซึ่งในที่นี้คือ “ จิตสาธารณะ ” ให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ ALBERT BANDURA²⁰ ได้พิสูจน์พบว่า ลักษณะการกระทำต่างๆ ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ หรือเป็นผลจากการเรียนรู้ทางสังคมเป็นสำคัญ การเสริมสร้างจิตสาธารณะเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาให้ยั่งยืนและถาวรได้ แต่ก็ยังเป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง หากบุคคลไม่ยอมรับ จิตสาธารณะ

ก็จะไม่เกิดขึ้น บุคคลจึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งสิ่งสำคัญอันดับแรก คือ การสร้างความคิดในเชิงบวก แล้วส่งเสริมให้มีการยึดหลักคุณงามความดีในการดำเนินชีวิต หลังจากนั้นจะเกิดพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกที่กระทำต่อสาธารณชนและสิ่งแวดล้อมทั้งหลายอย่างมีคุณค่า ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึง การเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งตรงกับทฤษฎีการยอมรับทางสังคมของ Dr. Dan ²¹ คือ จะเป็นที่ยอมรับในสังคมได้นั้น ต้องยึดหลักการ มีคุณธรรม มีอุดมการณ์ สอดคล้องกับค่านิยมในสังคม มีวินัย ยอมรับและปฏิบัติตามกฎโดยเคร่งครัด และที่สำคัญคือ มีความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นและทำงานเป็นทีม โดยจะเป็นแบบอย่างที่ดี สะท้อนออกมาด้วยพฤติกรรมที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเพียงฝ่ายเดียว แต่คำนึงถึงส่วนร่วม ส่วนเรา และส่วนรวม

ทั้งนี้ นำไปสู่การมีแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมโดยรวม รายละเอียดการปฏิบัติ คือ

บทบาทของบุคคล

1. การสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย ตระหนักรู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เคารพความแตกต่าง และปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ
2. การเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ด้านความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการหรือการให้บริการในชุมชนต่างๆ
3. ยึดหลักธรรมทางศาสนาในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมคือคำสั่งสอนในทุกศาสนา ซึ่งสอนให้บุคคลกระทำความดีทั้งสิ้น นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อสังคมด้วย
4. ให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมทั้งต่อประเทศชาติและโลก
5. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น
6. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง เป็นประสบการณ์ที่มีผลต่อการเสริมสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะ ทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

บทบาทของสถาบันครอบครัว

การหล่อหลอมและปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ โดยผ่านการเลี้ยงดูหรือการกระทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง การสร้างจิตสำนึกโดยผ่านกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งครอบครัวจะเป็นต้นแบบ และเป็นภาพสะท้อนการแสดงออกของจิตสาธารณะที่สำคัญของบุคคลนั้นได้อย่างชัดเจน

บทบาทของสถาบันการศึกษา

1. การผลักดันให้ “ จิตสาธารณะ ” เข้าสู่ระบบการศึกษาให้ได้ ทั้งแบบที่เป็นทางการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เป็นการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นแบบที่ไม่เป็นทางการ รวมทั้ง การศึกษาตามอัธยาศัย อาทิ การเรียนรู้ภายในองค์กร ชุมชน สังคม การเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ และผ่านการปฏิสัมพันธ์ในชุมชนและสังคม
2. การใช้เหตุผล เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ กระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์หรือสนทนาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีและไม่ดี พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบเพื่อสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรมอันสะท้อนถึงคุณลักษณะของผู้เรียนออกมา
3. การจัดประสบการณ์ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม จะช่วยให้เรียนรู้และซึมซับแนวคิดในการประพฤติปฏิบัติที่พึงประสงค์ เป็นการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ จากประสบการณ์จริงควบคู่ไปกับการพัฒนาความกล้าหาญเชิงจริยธรรม จากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

บทบาทของชุมชน

1. การเรียนรู้ เป็นกระบวนการสั่งสมจากการเรียนรู้ประจำวัน ซึ่งการรับรู้รูปแบบการทำซ้ำที่เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างจิตสาธารณะในการเรียนรู้
2. การจัดสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกด้านพฤติกรรม เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงคุณธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
3. การใช้บทบาทผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการสร้าง สนับสนุน และยกย่องคนดี จะเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชนและสังคม มีบทบาทสูงในการริเริ่ม สร้างสรรค์ โน้มนำหล่อหลอมให้มีจิตสาธารณะ
4. จิตสาธารณะจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้นั้น ต้องสร้างชุมชนเข้มแข็งและสร้างประชาคม

ควบคู่กันไปด้วย

บทบาทของสถาบันศาสนา

การเผยแผ่หลักธรรมของศาสนา มีส่วนสำคัญในการขัดเกลาแก่บุคคลในสังคม เป็นการปูพื้นฐานในการสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ ได้แก่ มีความเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อเป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมให้มีความร่มเย็นเป็นสุข

บทบาทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่บุคคลในสังคม สามารถสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว โดยการสื่อสารแบบองค์รวมที่เป็นการควบคุมโดยศูนย์กลาง นำไปสู่เอกภาพในการเผยแพร่สิ่งที่ดี

ปัจจุบัน ได้มีการจัดการเรียนการสอน และการฝึกอบรมเพื่อเป็นการเสริมสร้างจิตสาธารณะกันอย่างกว้างขวางทั้งในระดับสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความคิดที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรภรณ์ อนุกุล²² ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการคิดและจิตสาธารณะในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า หลังจากร่วมกันคิด วางแผนและปฏิบัติจริง นักเรียนมีจิตสาธารณะต่อส่วนรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งการตระหนักในการดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม ความมีวินัย ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมทั้งการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

และจากการศึกษาพบว่า การฝึกอบรม²³ ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องที่ฝึกอบรม จนกระทั่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงแนวความคิดหรือพฤติกรรมได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล เป็นวิธีการเสริมสร้างคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยที่ได้ผลดี โดยมีลักษณะเด่นคือ ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดกระบวนการคิด และการปฏิบัติด้วยตนเองทุกขั้นตอน และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินชีวิตได้ โดยต้องปรับกระบวนการ

ฝึกอบรมให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลี้ยง ทุมทอง²⁴ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์รูปแบบการจัดกิจกรรมในการเสริมสร้างจิตสำนึกที่มีประสิทธิภาพ พบว่า การใช้รูปแบบกิจกรรมที่ได้สังเคราะห์ขึ้นให้เหมาะสมกับหน่วยงานนั้น ผลคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะพฤติกรรมการมีจิตสำนึกหลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม

ดังนั้น การจัดทำแนวทางเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับกำลังพลกองทัพบกเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิรูปประเทศให้สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) สามารถกระทำโดย

กระบวนการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับกำลังพลกองทัพบก

ประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ด้วยการปฏิบัติจริง เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีในการมีจิตสำนึก โดยมีรายละเอียดกระบวนการฝึกอบรม ดังนี้

1. การแสวงหาความจำเป็น ที่เนื้อหาการเรียนรู้สอดคล้องกับสภาพและระดับจิตสำนึกของกำลังพลกองทัพบก ที่เน้นเนื้อหาเรื่องการเข้าใจตนเอง เรียนรู้ผู้อื่นและสังคม พัฒนาทักษะทางความคิดและการเสริมสร้างจิตสำนึก
2. การจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม เป็นกรอบและแนวทางในการฝึกอบรมเพื่อการเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับกำลังพลกองทัพบก ดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในระดับที่มีจิตสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวม

2.2 เนื้อหาการเรียนรู้ เน้นเรื่องการปลูกฝังจิตสำนึกพื้นฐานที่ดีและการพัฒนาทักษะทางความคิด การตระหนักรู้ถึงศักยภาพของตนเอง การช่วยเหลือกลุ่ม ชุมชน และสังคม

2.3 วิธีการฝึกอบรม ใช้การผสมผสานการให้อำนาจความรู้ การฝึกปฏิบัติโดยใช้วิธีการทางเทคนิค กิจกรรมกลุ่มที่เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย เช่น การใช้บทบาทของผู้นำ การใช้สถานการณ์ การส่งเสริมการใช้

หลักธรรมทางศาสนาในการดำเนินชีวิต เป็นต้น และการปฏิบัติกิจกรรมจิตสำนึกต่อสังคม

2.4 ระยะเวลาการฝึกอบรมตามความเหมาะสม

2.5 การประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับจิตสาธารณะของกำลังพลกองทัพบก

3. การดำเนินการฝึกอบรม

3.1 การสร้างความคุ้นเคย เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน สร้างความคุ้นเคย เรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยกัน ยอมรับความแตกต่าง มีความสามัคคี และฝึกทักษะการคิด

3.2 การสร้างความร่วมมือกับชุมชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าถึงและรับรู้ปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้ง เป็นการยึดโยงการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมกับชุมชนด้วย

3.3 การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และเป้าหมายของการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับโครงการที่จะให้บริการชุมชน

3.4 การเตรียมความพร้อมก่อนให้บริการชุมชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทบทวนการบริการที่จะทำให้กับชุมชน พร้อมทั้งกำหนดบทบาทแต่ละบุคคล และเตรียมอุปกรณ์ตลอดจนเตรียมร่างกายและจิตใจให้พร้อมก่อนเข้าให้บริการชุมชน

3.5 การให้บริการชุมชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยผ่านการให้บริการชุมชนตามแผนการดำเนินการช่วยเหลือชุมชนที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยสามารถแบ่งตามเนื้อหาของการปฏิบัติกิจกรรม เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

3.6 การสะท้อนความคิด เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผ่านการทบทวนการดำเนินการทุกขั้นตอน และสรุปเป็นการเรียนรู้ให้ได้

3.7 การประเมินผล เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถประเมินตนเองได้ โดยพิจารณาจากความรู้สึกของตนเอง และความพึงพอใจของชุมชน ซึ่งการประเมินผลนี้จะเป็นสิ่งคาดการณ์การกระทำในอนาคตของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อไป

กระบวนการดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับกำลังพลกองทัพบกเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีการปฏิบัติ ดังนี้

การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับกำลังพลกองทัพบก

1. กำหนดเป็นนโยบายเชิงปฏิบัติการมอบหมายแก่หน่วยขึ้นตรงกองทัพบก
2. จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะบรรจุลงในหลักสูตรตามแนวทางรับราชการ หลักสูตรการฝึกทหารใหม่ หลักสูตรปฐมนิเทศผู้เข้ารับราชการใหม่ และสอดแทรกในหลักสูตรการฝึกทหารทุกหลักสูตร เพื่อสร้างจิตสำนึกพื้นฐาน และเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติจิตสาธารณะ
3. จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานว่าด้วยแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะแจกจ่ายหน่วยทหารในกองทัพบกตั้งแต่หน่วยระดับกองพันขึ้นไปและหน่วยระดับกองร้อยอิสระ เพื่อใช้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญของจิตสาธารณะ
 - 3.2 แนวคิดและทฤษฎีการเสริมสร้างจิตสาธารณะ
 - 3.3 คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ
 - 3.4 แนวทางเสริมสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะให้กับกำลังพลกองทัพบก
 - 3.5 การประเมินจิตสาธารณะ
 - 3.6 แบบอย่างกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ
4. สร้างเครือข่ายจิตสาธารณะ สนับสนุนและร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระแสจิตสาธารณะผ่านทางสื่อต่างๆ ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นและเกิดความยั่งยืนแก่ประเทศชาติ โดยปฏิบัติ ดังนี้
 - 4.1 จัดทำหนังสือเชิญชวน และการประชาสัมพันธ์หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายจิตสาธารณะ
 - 4.2 จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมปรึกษาหารือ การจัดประชุม การพบปะสังสรรค์ ฯลฯ
 - 4.3 เชิญชวนชุมชนเข้ามารับการถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น
 - 4.4 เชิดชูและยกย่องบุคคลต้นแบบที่เป็นแบบอย่างในการมีจิตสาธารณะ เช่น การจัดนิทรรศการ มอบเกียรติบัตร จัดทำแผ่นพับเผยแพร่คุณงามความดี ทำการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ เป็นต้น

สรุป

การมีแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับกำลังพลกองทัพบกเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาตินั้น มีความสำคัญสำหรับการวางรากฐานที่เข้มแข็งสำหรับการพัฒนาประเทศไทยในระยะยาว โดยต้องมีการดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ระหว่างบุคคล สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน สถาบันศาสนา และ สื่อมวลชน รวมทั้งการบูรณาการร่วมกันของส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการเลือก รับ ปรับ ใช้ วัฒนธรรมที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีความเสี่ยงและภัยคุกคามแฝงอยู่ เช่น ความเสี่ยงด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ความเสี่ยงต่อความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของประชาชนและกำลังพลกองทัพบก ซึ่งทำให้ขาดความตระหนักถึงการมีจิตสาธารณะในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อชุมชน ประเทศชาติ และโลก ดังนั้น การที่กองทัพบกเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานด้านการป้องกันประเทศ อันนำไปสู่การสร้างประเทศชาติให้เข้มแข็ง จึงต้องเตรียมความพร้อมในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากเสริมสร้างขีดความสามารถในทุกมิติ การส่งเสริมและสนับสนุนกำลังพลทุกระดับให้มีการพัฒนาและยกระดับศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการปฏิบัติภารกิจบรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่น่าเชื่อถือ เชื่อมมั่น ศรัทธา และได้รับความไว้วางใจทั้งในระดับบุคคลและหน่วยงาน

การจัดการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับกำลังพลกองทัพบก ซึ่งทำให้ผู้รับการฝึกอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ทำให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมทั้ง การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรและประเทศชาติให้ไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืน เป็นสิ่งที่กองทัพบกให้ความสำคัญยิ่ง อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของทหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อกองทัพบกเป็นแบบอย่างและแกนนำที่สำคัญในการรวมพลังประชาชนทุกหมู่เหล่า บูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ให้มีจิตสาธารณะที่จะพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิต

ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติบ้านเมือง นำไปสู่การปฏิรูปประเทศร่วมกัน ที่มุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมทางสังคมบนพื้นที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ยอมรับความแตกต่าง มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้สังคมแห่งความสมานฉันท์ เกิดพลังจิตอาสา พลังแผ่นดิน พลังสร้างสรรค์ และพลังภูมิคุ้มกัน โดยส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ นำเสนอแบบอย่างและปลูกฝังการมีจิตสาธารณะ รวมทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ ทำให้ประชาชนและกำลังพลกองทัพมีความรู้ในการบริโภคสื่ออย่างสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม ทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าขององค์กรและประเทศชาติ

อย่างไรก็ตาม การสร้างจิตสาธารณะของกำลังพลกองทัพในสังคมไทยให้เจริญงอกงามต้องอาศัยระยะเวลาและความต่อเนื่องในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเกิดแรงกระตุ้นจากภายในตัวบุคคลเอง และการได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนในสังคม โดยปัจจัยทั้งหมดมีความสอดคล้อง เชื่อมโยง สนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการร่วมผลักดันให้มีการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะโดยกำหนดเป็นนโยบายเชิงปฏิบัติการมอบหมายแก่หน่วยขึ้นตรงกองทัพบก เพื่อพัฒนากองทัพบกให้ก้าวสู่การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่มีจิตสาธารณะอย่างแท้จริง

ดังนั้น เมื่อจิตสาธารณะได้เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคมแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความสุขความเจริญทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างประเมินค่ามิได้ จึงไม่มีวิฤตฤไดหรือทรัพย์สินใดสามารถเทียบค่าได้กับบุคคลที่มีจิตสาธารณะได้เลย เพื่อความสุข ความสงบทั้งปวง ฉะนั้น ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนควรเริ่มตระหนักและสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในจิตโดยแท้ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภายในกองทัพบกสามารถนำกระบวนการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงาน สอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคลากร

ในหน่วยงาน โดยพยายามกระตุ้นให้บุคลากรเกิดกระบวนการคิด และพัฒนาจิตสาธารณะ
อย่างต่อเนื่อง เมื่อออกปฏิบัติการนอกหน่วยและปฏิบัติการร่วมกับชุมชน

2. สามารถนำผลการฝึกอบรมพร้อมทั้งปัญหา ข้อขัดข้อง อุปสรรค ของการปฏิบัติ
ที่ผ่านมา ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมให้มี
ประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อไป